

Leen Beyers, *Iedereen zwart. Het samenleven van nieuwkomers en gevestigden in de mijncité Zwartberg, 1930-1990* (Amsterdam, Aksant 2007) 340 p.
ISBN 9789052602738.

Dit boek, waarop de Belgische historica Leen Beyers in 2004 aan de Katholieke Universiteit van Leuven promoveerde, is een studie over de integratie van verschillende groepen migranten in de mijncité Zwartberg, gelegen ten noorden van Genk. De mijn in Zwartberg werd in 1926 operationeel om na veertig jaar, toen de vraag naar kolen sterk was gedaald de poorten te sluiten. Door die poort waren in de tussenliggende jaren duizenden mijnwerkers in en uit gegaan. Niet alleen Belgen, maar vooral buitenlanders, voornamelijk Polen en Italianen, en daarnaast Tsjechen, Joegoslaven, Spanjaarden en Grieken, en ten slotte ook nog enige Turken en Marokkanen.

In dit goed geschreven, gedegen boek vraagt Beyers zich af hoe de integratie van deze verschillende groepen is verlopen en in hoeverre de wederzijdse sociale identificaties werden bepaald door de specifieke context van de door de directie van de Cockerill n.v. bepaalde rekrutering (althans tot de oorlog), verzorgde huisvesting en creëerde uiteenlopende instituties in de mijncité. De hoofdvraag luidt of door de gemeenschappelijke status van mijnwerker ('iedereen zwart') etnische verschillen inderdaad ondergeschikt waren en solidariteit en tolerantie overheerste, of dat er meer schuil ging achter al die zwarte gezichten?

Beyers liet zich inspireren door de etnografische schets van een Engels mijnwerkersstadje in York, *Coal is our life* (1956) van N. Dennis en anderen en sluit daarnaast aan bij sociologische theorieën en concepten over sociale identiteiten op wijk- en buurtniveau. Om de solidariteit/tolerantie these binnen het door het mijnbedrijf gedomineerde Zwartberg te toetsen, maakt zij een onderscheid tussen institutionele relaties (migrantenverenigingen, mijnverenigingen, onderwijs en buurtopbouwwerk) en publieke familiariteit tot uiting komend in burenhulp en sociale contacten tussen de bewoners en hun kinderen.

In de analyse wordt veel aandacht besteed aan de geografie van de wijk. Hoe was die opgebouwd, wie woonde waar en wie ging met wie om? Hoewel die woonstructuur grotendeels werd bepaald door de mijn en daarnaast de parochie en het opbouwwerk, bestonden er binnen de wijk grote verschillen, zowel in daadwerkelijk omgang tussen burens en groepen als in de wederzijdse perceptie op grond van etniciteit, gender, generatie en klasse. De auteur put deze informatie uit 72 interviews met 102 bewoners en 14 sociale werkers en priesters, wier uitspraken zij vervolgens confronteerde met een groot aantal andere (archief) bronnen. De systematische wijze waarop de auteur deze schat aan informatie beeldend voor het voetlicht weet te brengen, biedt een unieke en uitermate interessante inkijk in zo'n zestig jaar wijkgeschiedenis.

Nu kun je met zo'n microscopische blik al gauw het spoor volledig bijster raken, zo niet in dit geval. Geïnspireerd door de klassieke studie van Elias en Scotson, werk van de Nederlandse sociologe Talja Blokland en de Franse socioloog Bourdieu analyseert Beyers op subtiële wijze de verhouding tussen gevestigden en nieuwkomers (vóór de oorlog vooral de Polen, daarna Italianen) en de mate van 'familiariteit' tussen wijkbewoners. Tot slot bedt zij haar studie in in de discussie over verschillen en overeenkomsten tussen oude en nieuwe migranten in de Verenigde Staten en West Europa.

Deze exercitie, waarbij Beyers op minutieuze wijze de onderlinge relaties tussen de bewoners van Zwartberg bestudeert en de verschuivingen die daarin in de tijd optraden reconstrueert, heeft geresulteerd in een innoverende studie naar integratie-

processen, zowel in structurele (positie in onderwijs en arbeidsmarkt) als identificatiele (hoe zien bewoners zichzelf en hoe worden ze gezien?).

Op het eerste gezicht lijken de uitkomsten enigszins voorspelbaar. Tot op zekere hoogte was iedereen inderdaad zwart en leidde de mijnpolitiek tot een afname van gepercipieerd etnisch verschil door de gedeelde woon- en klassenpositie. Daarmee verdween etnisch verschil echter niet en het duurde jaren voordat nieuwkomers door de gevestigden als gelijken werden geaccepteerd. Daarnaast leidde de komst van nieuwe groepen tot het onzichtbaar worden van eerdere immigranten. Interessanter is echter dat Beyers overtuigend laat zien dat die wederzijdse identificatie vaak niet gepaard ging met integratie in structurele zin. Zo wisten de kinderen van de migranten zich nauwelijks boven hun ouders uit te werken en was er vooral bij veel kinderen van Italianen in de jaren zestig en zeventig sprake van criminaliteit, bendevoorming, drugsverslaving en onderklassenvorming. Bovendien is het aardig te zien dat in de jaren vijftig en zestig de falende integratie van de Italianen op lokaal niveau in culturele termen (achterlijke, zuidelijke mentaliteit en tradities) werd geduid.

Met de komst van Turken en Marokkanen in Zwartberg en omgeving vanaf de jaren zestig en de culturalisering van het immigratiedebat in de jaren tachtig, werden deze Italianen, wier integratie op structureel vlak dus nogal te wensen overliet, niettemin tot de gevestigden gerekend en kon het beeld ontstaan van een geslaagde integratie van de 'oude' migranten en het mislukken van de 'nieuwe'. Een belangrijke conclusie van Beyers' boek is dan ook dat beide beelden niet kloppen en opiniemakers, politici en beleidsmakers nog veel van migratiehistorici kunnen opsteken. Tegelijkertijd leert het boek dat de door de mijnen gecreëerde woonomgeving, die door speciale mijnfunctionarissen tot eind jaren vijftig werd gecontroleerd en onderhouden, een belangrijke factor vormde in de integratie van opeenvolgende groepen arbeidsmigranten en hun gezinnen.

Het enige minpuntje, maar dat betreft meer de uitgever dan de auteur, is de lelijke vormgeving van de koft en de wel erg beknopte index. Afgezien daarvan is *Iedereen Zwart* met afstand het beste boek over de Belgische migratiegeschiedenis dat de afgelopen decennia is verschenen.

Leo Lucassen
Universiteit Leiden

Steven Gunn, David Grummitt en Hans Cools, *War, state, and society in England and the Netherlands, 1477-1559* (Oxford etc.: Oxford University Press, 2007) 395 p. ISBN 978-0-10-920750-3.

Het centrale thema van dit werk zijn de gevolgen van oorlogvoering voor de macht van de Engelse en Nederlandse staat in ruwweg de eerste helft van de zestiende eeuw. Daarmee levert het boek een bijdrage aan het lopende debat over de relatie tussen oorlog en staatsvorming. Bekende exponenten van dit debat als Charles Tilly en Jan Glete poneerden een rechtstreeks verband tussen deze twee fenomenen. Oorlogen kost(t)en veel geld en door de noodzaak via belastingheffing de oorlogsinspanning te financieren zou vanaf circa 1500 geleidelijk de moderne, gecentraliseerde staat zijn ontstaan. Gunn, Grummitt en Cools – verbonden aan respectievelijk de Universiteit van Oxford, het History of Parliament-project en de Universiteit Leuven – hebben hun